

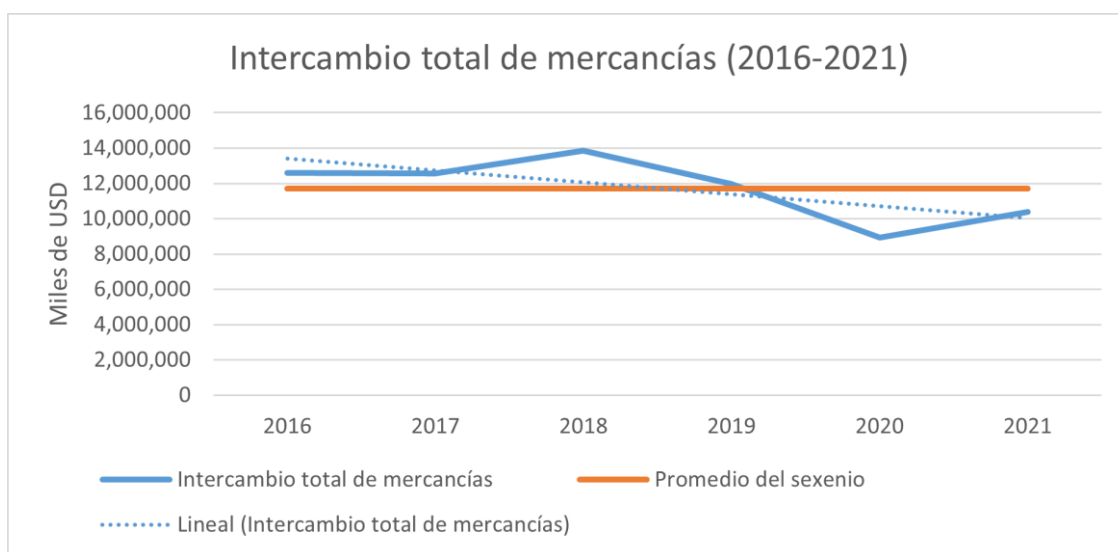
نگاهی به تجارت خارجی کوبا

در این گزارش تلاش گردیده برخی از روندهای مرتبط در مبادلات تجاری کوبا در دوره شش ساله ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱ میلادی از طریق تجزیه و تحلیل آماری ارقام منتشره در تارنمای رسمی اداره آمار و اطلاعات کوبا (ONEI) مورد بررسی قرار گیرد تا از این طریق جهت گیری و گرایش های تجارت خارجی این کشور تا سال ۲۰۳۰ پیش بینی شود. لازم به ذکر است این اداره هنوز اطلاعات مربوط به سال ۲۰۲۲ را منتشر نکرده است.

کلیه ارقام درج شده در این گزارش بر اساس دلار آمریکا می باشد.

نمودار زیر آمار تجارت خارجی کوبا در سالهای ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱ میلادی را به تفکیک هر سال به همراه نوسانات آن و نیز میانگین آمار تجارت خارجی طی دوره ۶ ساله مورد بحث را به نمایش گذارده است:

Miles de USD						
2016	2017	2018	2019	2020	2021	PROMEDIO
12,586,837	12,573,670	13,856,432	11,963,896	8,933,159	10,397,246	11,718,540

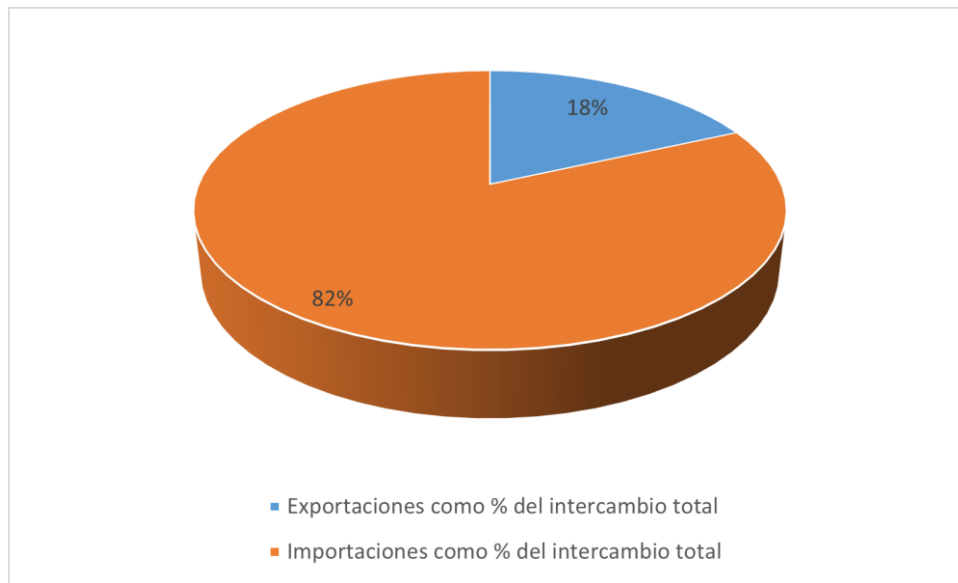
در بخش دوم این دوره شش ساله یعنی در سالهای ۲۰۱۹، ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ میلادی، کاهش قابل توجهی در ارزش دلاری کالاهای مبادله شده توسط کوبا با سایر کشورها مشاهده می شود. اگرچه در سال ۲۰۲۱ یک بازگشت خفیف وجود دارد، اما برای رسیدن به میانگین شش ساله (یعنی رقم ۱۱ میلیارد و ۷۱۸ میلیون و ۵۴۰ هزار دلار) کافی نیست و بسیار کمتر از بالاترین رکورد به دست آمده در سال ۲۰۱۸ است.

لازم به ذکر است که کاهش شدید تجارت خارجی کوبا از سال ۲۰۱۹، یک سال پیش از همه گیری آغاز شد و ناشی از تشدید تحریم های آمریکا در دوره زمامداری ترامپ در کاخ سفید و اثرات انباشته بحران مزمن نظام اقتصادی کوبا بود. پس از آن، همه گیری کووید ۱۹ این روند را تشدید کرد.

جدول زیر آمار صادرات و واردات کوبا در دوره ۶ ساله مورد مطالعه را به نمایش گذارده است. در این دوره شش ساله، روند تاریخی طولانی مدت مربوط به عدم تعادل تجاری مداوم به نفع واردات کالا حفظ شد که به طور میانگین سالانه ۸۲ درصد از کل تجارت خارجی کوبا را تشکیل داده است. در این

میان بیشترین و کمترین ارقام صادرات کوبا به ترتیب مربوط به سال های ۲۰۱۷ و ۲۰۲۰ و بیشترین و کمترین ارقام واردات کوبا به ترتیب مربوط به سال های ۲۰۱۸ و ۲۰۲۰ بوده است.

Miles de USD							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Promedio
Intercambio total	12,586,837	12,573,670	13,856,432	11,963,896	8,933,159	10,397,246	11,718,540
Exportaciones	2,316,934	2,401,688	2,372,779	2,062,469	1,702,812	1,966,040	2,137,120
Importaciones	10,269,904	10,171,982	11,483,653	9,901,427	7,230,347	8,431,207	9,581,420
Saldo	-7,952,970	-7,770,295	-9,110,873	-7,838,958	-5,527,536	-6,465,167	-7,444,300

بررسی جدول فوق بیانگر آن است که بیشترین و کمترین ارقام کسری تجاری کوبا نیز به ترتیب به سالهای ۲۰۱۸ و ۲۰۲۰ بدست آمده است.

به منظور ارزیابی پیامدهای احتمالی تجارت خارجی کوبا از دیدگاه سیاست بین‌الملل، ۱۹۳ کشور عضو سازمان ملل متحد را به سه گروه پیشنهادی زیر تقسیم می‌کنیم:

ایالات متحده + اتحادیه اروپا (EU) + متحدان و شرکا متشکل از ۵۳ کشور شامل:

آلبانی، آلمان، آندورا، استرالیا، اتریش، بلژیک، بوسنی و هرزگوین، بلغارستان، کانادا، چک، قبرس، کره جنوبی، کرواسی، دانمارک، اسلواکی، اسلوانی، اسپانیا، ایالات متحده، استونی، فنلاند، فرانسه، گرجستان، یونان، مجارستان، ایرلند، ایسلند، جزایر مارشال، رژیم صهیونیستی، ایتالیا، ژاپن، لتونی، لیختن اشتاین، لیتوانی،

لوکزامبورگ، مقدونیه شمالی، مالت، میکرونزی، مولداوی، موناکو، مونته نگرو، نروژ، نیوزیلند، هلند، پالاو، لهستان، پرتغال، انگلیس، رومانی، سن مارینو، سوئد، سوئیس، ترکیه و اوکراین.

چین + روسیه و متحدان آنها متشکل از ۷ کشور شامل:

ارمنستان، بلاروس، چین، قزاقستان، قرقیزستان، روسیه و تاجیکستان.

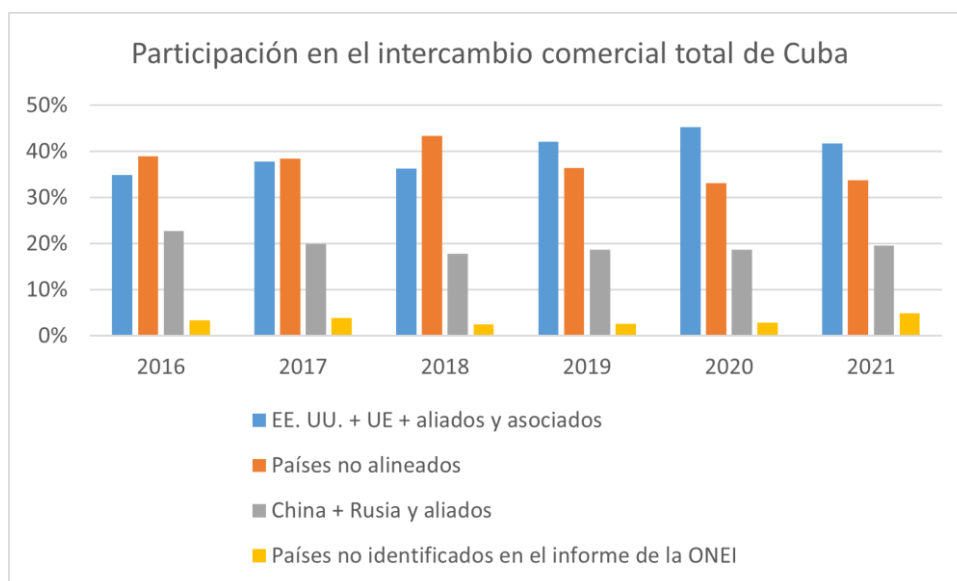
کشورهای غیر متعهد متشکل از ۱۳۳ کشور شامل:

افغانستان، آنگولا، آنتیگوا و باربودا، عربستان سعودی، الجزایر، آرژانتین، آذربایجان، باهاما، بنگلادش، باربادوس، بحرین، بلیز، بنین، بولیوی، بوتسوانا، برزیل، بروئی، بورکینافاسو، برونڈی، بوتان، دماغه سبز، کامبوج، کامرون، چاد، شیلی، کلمبیا، کومور، کنگو، کره شمالی، ساحل عاج، کاستاریکا، کوبا، دومینیکا، اکوادور، مصر، السالوادور، امارات متحده عربی، اریتره، اسواتینی، اتیوپی، فیجی، فیلیپین، گابن، گامبیا، غنا، گرانادا، گواتمالا، گینه کوناکری، گینه استوایی، گینه بیسائو، گویان، هائیتی، هندوراس، هند، اندونزی، ایران، عراق، جزایر سلیمان، جامائیکا، اردن، کنیا، کیریباتی، کویت، لائوس، لسوتو، لبنان، لیبریا، لیبی، ماداگاسکار، مالزی، مالاوی، مالدیو، مالی، مراکش، موریس، موریتانی، مکزیک، مغولستان، موزامبیک، میانمار، نامیبیا، نائورو، نپال، نیکاراگوئه، نیجر، نیجریه، عمان، پاکستان، پاناما، پاپوا گینه نو، پاراگوئه، پرو، قطر، جمهوری دموکراتیک کنگو، جمهوری آفریقای مرکزی، جمهوری دومینیکن، رواندا، ساموآ، سنت کیتس و نویس، سنت وینسنت و گرنادین، سنت لوسیا، سائوتومه و پرنسپ، سنگال، سیشل، سیرالئون، سنگاپور، سوریه، سومالی، سریلانکا، آفریقای جنوبی، سودان، سودان جنوبی، سورینام، تایلند، تانزانیا، تی مور شرقی، توگو، تونگا، ترینیداد و توباگو، تونس، ترکمنستان، تووالو، اوگاندا، اروگوئه، ازبکستان، وانواتو، ونزوئلا، ویتنام، یمن، جیبوتی، زامبیا و زیمبابوه و صربستان.

همچون هر مورد مشابه دیگری، این طبقه‌بندی می‌تواند بحث‌برانگیز باشد، اما نکته این است که به خوبی سه عامل اساسی در سیاست بین‌الملل معاصر را توصیف می‌کند، یعنی: بلوک تحت رهبری ایالات متحده، بلوک مشارکت چین و روسیه، و کشورهای غیرمتعهد.

قرار گرفتن برخی کشورها در یک یا آن گروه نیز می‌تواند بحث‌انگیز باشد. برخی معیارهای اساسی برای به حداقل رساندن هرگونه ذهنیتی در این راستا دنبال شده است. معیارهای تعیین‌کننده برای شناسایی تعلق به گروه اول، عضویت در ناتو یا اتحادیه اروپا یا وجود یک رابطه شدید وابستگی سیاسی کشور مورد نظر نسبت به ایالات متحده از طریق توافقات الزام‌آور بوده است. در مورد گروه دوم، برای شناسایی متحدان روسیه، به شدت کشورهای عضو سازمان پیمان امنیت جمعی (CSTO) که اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا (به استثنای

تاجیکستان) نیز هستند، در نظر گرفته شده است. به نوبه خود، گروه سوم مجموعه ای از ۱۳۲ کشور با جهت گیری های سیاسی بسیار متنوع و متغیر است که بسته به موقعیت و موضوع مورد بحث ممکن است با شدت بیشتر یا کمتر به سمت یکی از دو گروه اول متمایل شوند. با این حال، آنها در این شرط شریک هستند که به معاهدات امنیتی یا سایر توافقات در مسائل سیاسی یا اقتصادی که متضمن همسویی خودکار با هر یک از قدرت های بزرگ در مواجهه با مسائل مهم سیاست بین الملل، مانند جنگ در اوکراین است، پایبند نیستند. به

عنوان میانگین سالانه در دوره شش ساله تحلیل شده، تجارت کالایی کوبا بین این سه گروه به شرح زیر توزیع شده است:

Agrupaciones de países	Miles de USD	Participación
2016-2021 (promedio anual)		
EE. UU. + UE + aliados y asociados	4,601,860	39%
Países no alineados	4,430,688	38%
China + Rusia y aliados	2,296,135	20%
Países no identificados en el informe de la ONEI ⁵	389,858	3%
Intercambio total	11,718,540	100%

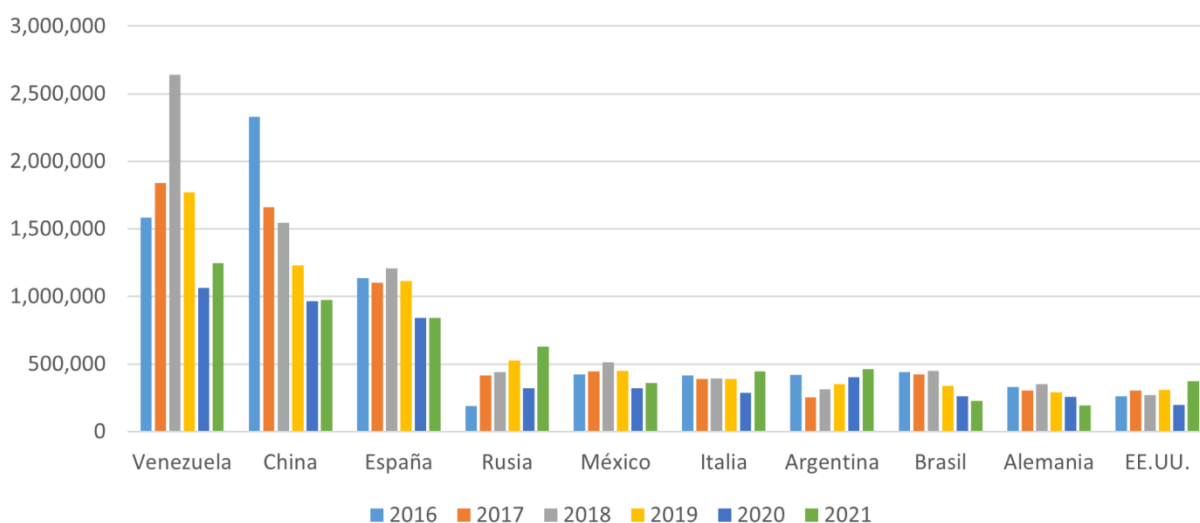
بارزترین روند قابل مشاهده، افزایش مشارکت بلوک به رهبری ایالات متحده در تجارت خارجی کوبا در دوره ۶ ساله یاد شده بوده که عمدتاً به ضرر سهم کشورهای غیر متعهد ارزیابی می گردد زیرا مشارکت گروه چین و روسیه در بازه زمانی مورد مطالعه نسبتاً ثابت بوده است. یک عامل تعیین کننده در این تحول، کاهش قابل توجه تجارت با کشور ونزوئلا بوده که از ۳,۱۰۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ به ۱,۳۴۹ میلیارد

دلار در سال ۲۰۲۱ رسیده است. در بخش واردات، ده شریک تجاری اصلی کوبا (به ترتیب شامل کشورهای ونزوئلا، چین، اسپانیا، روسیه، مکزیک، ایتالیا، آرژانتین، برزیل، آلمان و آمریکا) بر اساس میانگین سالانه شش ساله، در جدول و نمودار زیر منعکس شده است:

Importaciones, principales socios (miles de USD)

	País	2016	2017	2018	2019	2020	2021	PROMEDIO
1	Venezuela	1,582,601	1,838,583	2,641,778	1,770,608	1,062,114	1,245,860	1,690,257
2	China	2,328,160	1,659,428	1,544,405	1,228,468	963,339	972,057	1,449,310
3	España	1,133,902	1,101,869	1,210,222	1,115,500	843,640	841,881	1,041,169
4	Rusia	191,168	414,054	440,416	528,426	320,189	627,961	420,369
5	México	422,389	446,033	513,265	450,837	323,803	361,362	419,615
6	Italia	413,820	388,304	395,454	390,122	285,925	446,081	386,618
7	Argentina	421,061	255,045	312,050	349,855	403,917	461,593	367,253
8	Brasil	441,121	423,682	447,886	337,670	261,614	228,244	356,703
9	Alemania	330,854	305,346	352,183	293,940	258,612	195,489	289,404
10	EE.UU.	261,798	306,602	271,281	308,310	196,150	370,986	285,855

Importaciones, principales socios (miles de USD)

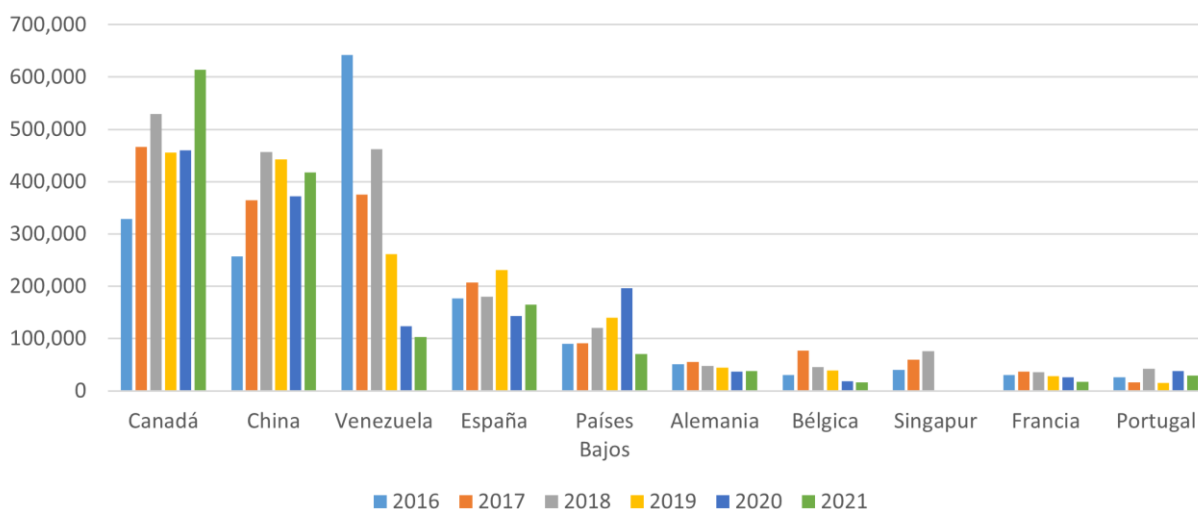
در میان روندهای قابل مشاهده، کاهش ناگهانی واردات کوبا از کشورهای ونزوئلا و چین برجسته است. خریده‌ها از اسپانیا نیز کاهش یافته‌اند، البته به میزان کمتر. همچنین افزایش قابل توجهی در خرید از روسیه مشاهده می‌شود که از رقمی که در دوره قبل از همه‌گیری و شروع جنگ در اوکراین به دست آمده بود بیشتر شده است و این کشور را به رتبه چهارم فهرست رسانده است. اگرچه به‌طور میانگین برای دوره شش ساله واردات از آن کشور به سختی به ۲۵ درصد واردات از کشور ونزوئلا را تشکیل می‌دهد.

در بخش صادرات، ده شریک تجاری اصلی کوبا (شامل کشورهای کانادا ، چین ، ونزوئلا ، اسپانیا ، هلند ، آلمان ، بلژیک ، سنگاپور ، فرانسه و پرتغال) بر اساس میانگین سالانه شش ساله، در زیر نشان داده شده است:

Exportaciones, principales socios (miles de USD)

	País	2016	2017	2018	2019	2020	2021	PROMEDIO
1	Canadá	328,852	466,820	529,384	456,150	460,093	614,536	475,972
2	China	257,356	364,081	456,586	442,637	371,763	417,708	385,022
3	Venezuela	642,233	375,361	462,048	261,380	123,751	103,489	328,044
4	España	177,422	207,180	180,038	231,196	143,685	165,101	184,104
5	Países Bajos	90,530	91,659	121,035	139,997	196,093	70,693	118,335
6	Alemania	51,571	55,801	48,047	44,417	37,181	38,498	45,919
7	Bélgica	30,864	77,256	46,052	39,654	18,586	16,801	38,202
8	Singapur	40,074	59,597	75,693	965	326	815	29,578
9	Francia	30,711	37,151	36,073	28,752	26,269	17,417	29,395
10	Portugal	25,668	16,108	42,016	15,290	37,608	28,998	27,615

Exportaciones, principales socios (miles de USD)

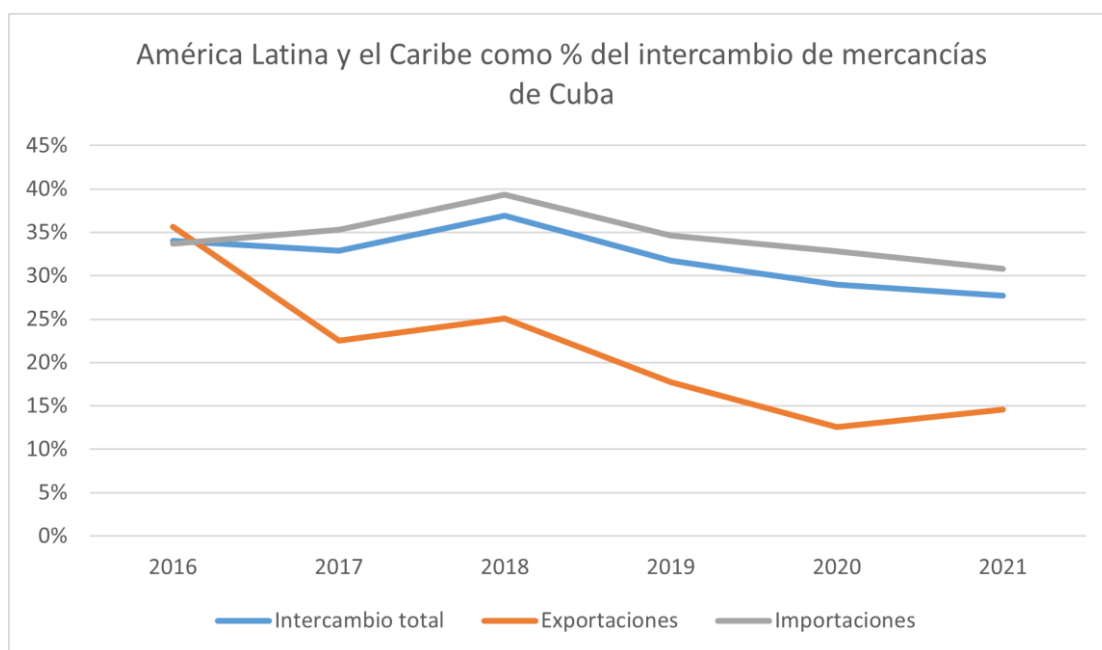

به عنوان روندهای قابل توجه، باید به ثبات صادرات به کانادا که با وجود وضعیت همه گیری کووید ۱۹ به بالاترین رکورد خود در سال ۲۰۲۱ رسید، همچنین به روند مثبت صادرات به چین و کاهش ناگهانی صادرات کالاهای کوبائی به ونزوئلا اشاره کرد. از سوی دیگر، به عنوان بخشی از عدم تعادل تاریخی در تجارت خارجی کالاهای کوبا، باید توجه داشت که تنها پنج شریک تجاری بیش از ۱۰۰ میلیون دلار صادرات دریافت می کنند. به همین ترتیب، این واقعیت که برخلاف آنچه در واردات اتفاق می افتد، به جز ونزوئلا، قابل توجه است که هیچ کشور دیگری از آمریکای لاتین و کارائیب در بین ده مقصد اصلی صادرات

کوبا قرار ندارند که عمدتاً بدلیل شباهت کلی اقتصاد های منطقه در صادرات مواد خام معدنی و محصولات کشاورزی است .

América Latina y el Caribe como % del intercambio de mercancías de Cuba

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Promedio
Intercambio total	34%	33%	37%	32%	29%	28%	32%
Exportaciones	36%	23%	25%	18%	13%	15%	22%
Importaciones	34%	35%	39%	35%	33%	31%	35%

بر اساس داده‌های ارائه شده می‌توان برخی پیامدهای مرتبط با آن را برای سیاست خارجی کوبا شناسایی کرد:

در وهله اول، اهمیت استراتژیک روابط تجاری با کانادا، به عنوان مقصد اصلی صادرات کوبا و تنها شریکی که کوبا با آن مازاد تجاری قابل توجهی را بالغ بر ۲۰۰ میلیون دلار به عنوان میانگین سالانه به ثبت رسانده است، باید برجسته شود. این جنبه به طور جدایی ناپذیر با این واقعیت مرتبط است که این کشور شمالی یکی از سرمایه گذاران خارجی اصلی در بخش های تولیدی حیاتی اقتصاد کوبا است. مورد کانادا، به عنوان متحد سیاسی مهم ایالات متحده، نشان می دهد که در روابط دوجانبه کوبا، مانند کشورهای اروپایی، هیچ رابطه قطعی بین مواضع سیاسی و معاملات اقتصادی وجود ندارد، هرچند که این احتمال بسیار بالا را رد نمی کند. روابط بهتر از منظر سیاسی می تواند روابط اقتصادی با این کشورها را به سطوح بسیار بالاتری نیز برساند.

از سوی دیگر از آنجا که به نظر نمی رسد دولت کوبا قصد اصلاح مواضع سیاست بین المللی اساسی و سنتی خود را داشته باشد، باید با دقت به تناقض ناشی از افزایش مشارکت گروهی از کشورها به رهبری ایالات متحده در تجارت خارجی خود توجه داشته باشد. چرا که این روند، در صورت ادامه، می تواند کوبا را در وضعیت آسیب پذیری استراتژیک شدید قرار دهد. از این نظر، هر گونه افزایش در مشارکت نسبی گروه کشورهای غیرمتعهد و بلوک چین و روسیه به منظور حفظ تنوع سالم تجارت خارجی، مطمئناً مورد حمایت مقامات کوبا خواهد بود. همانطور که به نظر می رسد در حال حاضر نیز این اتفاق در حال انجام شدن است. بدون آن که این امر به معنای کاهش با انگیزه های سیاسی در روابط اقتصادی با بلوک کشورهای غربی به رهبری ایالات متحده باشد.

به همین ترتیب، کاهش قابل توجه تجارت با ونزوئلا، حداقل تا سال ۲۰۲۱، نگران کننده است، زیرا این کشور شریک اصلی سیاسی کوبا در طول این قرن است. اگرچه از نقطه نظر استراتژیک، کاهش وابستگی بیش از حد کوبا به روابط تجاری با ونزوئلا برای کوبا راحت است، اما امر مطلوب باید دستیابی به این هدف از طریق افزایش نسبی و متنوع روابط اقتصادی با سایر کشورها باشد و نه از طریق کاهش مبادلات تجاری با این کشور آمریکای جنوبی. علاوه بر این، کاهش قابل توجه تجارت با ونزوئلا روند منفی گسترده تری را تعیین می کند که مربوط به کاهش مشارکت آمریکای لاتین و کارائیب، به عنوان یک منطقه، در مبادلات تجاری کوبا با ونزوئلا است.

از سوی دیگر، به دلایل موقت، ارقامی که تاکنون توسط ONEI گزارش شده است، نمی توانند شواهد تجربی درباره «روسی سازی» فرضی اقتصاد کوبا ارائه دهند، اگرچه در سال ۲۰۲۱ افزایش قابل توجهی در تجارت با روسیه مشاهده شده است اما برای ارزیابی عینی این موضوع باید منتظر انتشار ارقام سال ۲۰۲۲ و سال های بعد باشیم. باید قبول کنیم که نه کوبا و نه روسیه در حال حاضر شرایط لازم برای از سرگیری روابط دوجانبه به شدت روابط دوجانبه با اتحاد جماهیر شوروی در قرن گذشته را ندارند، اما در هر موضوعی که بتوان پیشرفت کرد برای کوبا بسیار مفید خواهد بود آن هم در شرایطی که مشخصه آن کمبود جایگزین در روابط اقتصادی خارجی است.

نکته پایانی ولی مهم دیگر این است که در طول دوره شش ساله مورد تجزیه و تحلیل، کل مبادلات کوبا با چین کاهش قابل توجهی را نشان داده است. با این حال، به عنوان یک جنبه بسیار مثبت، صادرات کوبا به این غول آسیایی در مدت مشابه ۶۲ درصد افزایش یافته و به ۴۱۷ میلیون دلار رسیده است. علیرغم کاهش کل مبادلات، چین با توجه به میانگین سالانه مربوطه در رتبه دوم واردات و صادرات قرار گرفته و ونزوئلا را در سال ۲۰۲۱ با اختلاف کمی از جایگاه اول مبادله کوبا با جهان با ۱,۳۸۹ میلیارد دلار کنار زده است.

در مقایسه با تجارت ۳۷۱ میلیون دلاری کوبا با ایالات متحده که تقریباً تمام آن شامل واردات است و به دلایل دیگر، واضح است که سیاست خارجی کوبا در مواجهه با روابط جنجالی چین و ایالات متحده به کدام سمت گرایش داشته باشد.

منبع :

<https://oncubanews.com/en/cuba/cubas-trade-in-goods-in-new-cold-war/>